

Rados István Munkaszolgálatban

Ezen a képen az első férjem [Rados István] van rajta. A kép 1940--41 telén készülhetett, amikor a férjem munkaszolgálatban volt Csobánkán. Nem tudom, itt milyen munkát végeztek, azt tudom, hogy volt mezőgazdasági munkájuk is. Semmi részletet nem tudok ezekről a hónapokról, mert amikor hazajött, nem beszéltünk arról túl sokat, hogy mit csináltak, vagy csak én nem emlékszem már rá. Aztán amikor legközelebb elvitték, már nem jött haza. Voltak levelezőlapjaim, amiket nekem írt, de sajnos nincsenek már meg. Azt hiszem, ástak, rengeteget ástak, és szerintem csak úgy kellett ásni. És utána betemetni. A lényeg, hogy valami nehéz munkát csináljanak. Ezt mesélte nekem. Nem volt váratlan a munkaszolgálat, már akkor beszéltek róla, akkor már vittek el embereket munkaszolgálatra. S készült rá. Vettünk direkt erre a célra egy priccseknadrágot [bricsesz] meg egy hátizsákot meg egy leंबरdzseket vagy micsodát. Ilyen viharkabátot, amiben bevonuljon. Amikor 1941 tavaszán hazajött, egy viszonylag nyugalmasabb periódus volt. Dolgoztunk mindketten egészen 1943 elejéig, amikor is elvitték, végleg. Akkor először Solymárra, Pomázra került, majd később Erdély felé vitték őket. Végül aztán a Szovjetunióban halt meg, valamikor még 1943-ban, de semmi sem biztos. Annyit tudok, hogy a Szovjetunióból van egy vöröskeresztes értesítésem, onnan tudom, hogy hadifogságban halt meg. A holttestét nem hozták haza sosem. Rengeteg lapot írt, de nem találom őket, fogalmam sincs, hogy hova tehettem, és most arra sem emlékszem, hogy miket írt, szegény. [Érdemes fölfigyelni a képen látható munkaszolgálatosok ruházatára: a honvédelmi minisztérium 1942 márciusában adott ki rendeletet arról, hogy a zsidó munkaszolgálatosoknak a saját polgári ruházatukat kell viselni, és erre sárga karszalagot kell varrni, de sok alakulatnál már 1941 végétől elvették a zsidóktól az egyenruhát. 1942 tavaszáig nem volt általános a sárga karszalag viselése sem, de a parancsnoktól függően sok alakulatnál ezt is bevezették (R. L. Braham: A népiirtás politikája. A holokauszt Magyarországon, Budapest, Új Mandátum Könyvkiadó, 2003, 31. oldal). Szécsi Endréné nyilván nem téved a kép dátumát illetően, hiszen mindössze pár hónappal korábban volt az esküvőjük. Nyilvánvaló tehát, hogy egyes helyeken már 1941 februárjában sem kaptak a zsidó munkaszolgálatosok honvéd egyenruhát, sőt saját polgári ruhájukat kellett viselniük már 1940 legvégén is. -- A szerk.]